

УДК 336.2

Грицюк Н. О.,*аспірант Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки***СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДПРИЄМСТВО**

У статті проаналізовані системи оподаткування, що діють в Україні, виділено чинники, які впливають на вибір системи, охарактеризовані позитивні та негативні сторони кожної з них.

Ключові слова: податкова система, загальна система оподаткування, спеціальні податкові режими, податки, види податків.

В статье проанализированы системы налогообложения, действующих в Украине, выделены факторы, влияющие на выбор системы, охарактеризованы положительные и отрицательные стороны каждого из них.

Ключевые слова: налоговая система, общая система налогообложения, специальные налоговые режимы, налоги, виды налогов.

In this article analyzed the tax system in force in Ukraine, highlighted factors that affect the choice of system, described the positive and negative aspects of each.

Keywords: tax system, general taxation, special tax regimes, taxes, taxes.

Постановка проблеми. Податки є невід'ємною ланкою економічних відносин у суспільстві з моменту виникнення державності. Розвиток держави та суспільних відносин неодмінно впливав на податкову систему. Сьогодні податкова система України переживає період реформування та постійного вдосконалення, що неодмінно впливає на умови ведення бізнесу в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми впливу системи оподаткування на розвиток підприємства неодноразово досліджувались у публікаціях вітчизняних науковців та економістів О. Д. Василюка, С. І. Федосова, В. В. Копейчикова, Г. В. Беха, О. О. Дмитрика, Д. А. Кобильнік, Л. Д. Тулуша.

Мета і завдання дослідження. І хоча на цей час є велика кількість статей, публікацій і монографій щодо вибору системи оподаткування, більшість авторів обґрунтовують необхідність переходу на спрощену систему оподаткування, проте з прийняттям Податкового кодексу України відбулися деякі зміни які потрібно врахувати для ефективної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Податкова система – сукупність податків і зборів, механізмів і способів їх розрахунку та сплати, а також суб'єктів податкової роботи, які забезпечують адміністрування і надходження податків і зборів до бюджету та інших державних цільових фондів.

Податкова система – продукт податкового законодавства. Вона створюється в результаті прийняття низки законодавчих актів, які затверджують відповідні принципові положення, види податків, порядок нарахування й утримання кожного з них, обов'язки для всіх суб'єктів оподаткування [1].

Структура податкової системи, принципи побудови та напрями розвитку визначаються різними чинниками.

1. Порядком встановлення і введення в дію податків і зборів (у більшості країн він встановлюється законодавчим органом влади).

2. Види податків і зборів.

3. Права та обов'язки платників податків.

4. Порядок розподілу податків між бюджетами різних рівнів.

5. Відповідальність учасників податкових відносин.

Чинним Податковим кодексом України передбачено декілька видів оподаткування, обліку та звітності, а саме:

1. Загальна система оподаткування – цей вид оподаткування можуть використовувати будь-які суб'єкти господарювання

2. Спеціальні податкові режими, серед яких виділяють:

2.1. Спрощена система оподаткування – можуть використовувати фізичні та юридичні особи, які відповідають вимогам ст. 291 ПКУ.

2.2. Фіксований сільськогосподарський податок – можуть бути сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

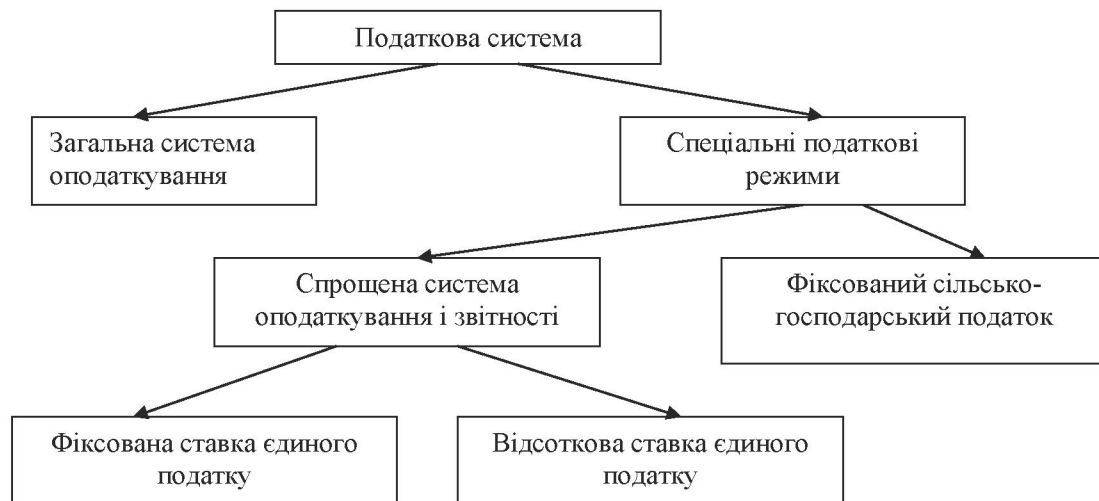

Рис. 1. Податкова система в Україні

Розглянемо чинники, що впливають на розмір податкових зобов'язань.

Загальна система оподаткування найкраще враховує результати економічної діяльності суб'єкта господарювання. Так, підприємства, що не мають високих прибутків у звітному періоді, сплачують невисокі податки, а у випадку отримання збитків, взагалі не сплачують основних видів податку, на відміну від суб'єктів господарювання, що перебувають на спрощеній системі оподаткування.

1. Податок на прибуток сплачується у відсотках від прибутку, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду, на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду, з урахуванням певних правил. Отже, на величину податку будуть впливати доходи і витрати звітного періоду.

Особливістю розрахунку валового доходу є те, що платних податку загальної системи оподаткування включає суму податку на додану вартість, що передбачено ст. 136 ПКУ. Проте суб'єкт господарювання, який не є платником ПДВ, не зменшує свого валового доходу на величину ПДВ.

Для господарських товариств характерним є також виключення з валового доходу коштів, що надійшли у вигляді прямих інвестицій та реінвестицій (ст. 136 ПКУ)

2. Величина податку на додану вартість залежить від двох чинників: суми нарахованого ПДВ на готові товари і послуги, що реалізуються суб'єктом господарювання та суми вхідного ПДВ.

Залежно від виду операцій, що здійснюється платником ПДВ, цей вид податку може і не нараховуватися, та в деяких випадках має від'ємний результат. ПКУ передбачає особливі режими нарахування ПДВ, серед яких виділяють

- Операції, на які не нараховується ПДВ.
- Операції, на які ПДВ нараховується на нульовою ставкою.
- Операції, звільнені від оподаткування.

Різниця між цими режимами оподаткування полягає в такому:

Нульову ставку податку використовують суб'єкти господарювання, що є платниками податку на прибуток і мають право на відшкодування суми ПДВ сплаченої постачальникам. У випадку звільнення від оподаткування на ПДВ платники не мають права на відшкодування суми сплаченого податку постачальникам.

Наступним чинником, що впливає на величину ПДВ, є величина податкового кредиту, що залежить від юридичного статусу контрагентів. У випадку, якщо суб'єкт господарювання обрав спрощену систему оподаткування і не платником податку на додану вартість, тому при купівлі в них товарів та послуг податковий кредит не виникає. Тому у випадку, якщо підприємство знаходиться на загальній системі оподаткування, купувати товари і послуги у неплатників ПДВ не вигідно та недоцільно.

Отже, чинниками, які впливають на вибір загальної системи оподаткування, обліку та звітності, є:

- Різниця між валовими доходами та валовими витратами (чим вищий рівень витрат, тим меншою буде величина податку на прибуток).
- Величина доходів та витрат що не включаються до складу валових.
- Величина витрат, що підлягають амортизації та особливості її нарахування (можливість використання прискореної амортизації).
- Особливості нарахування ПДВ.
- Виникнення та величина податкового кредиту з оплати ПДВ.

Таблиця 1

Види операцій, щодо яких використовується особливий режим нарахування ПДВ

Види операцій, на які не нараховується ПДВ	ПДВ нараховується на нульовою ставкою	Операції, звільнені від оподаткування
<ul style="list-style-type: none"> – випуску (емісії), розміщення цінних паперів; – передачі майна у схов, а також у лізинг (оренду), крім передачі у фінансовий лізинг; – надання послуг із страхування; – обігу банківських металів, інших валютних цінностей; – надання послуг з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів за договорами позики, депозиту, вкладу; – виплат у грошовій формі заробітної плати, а також пенсій, стипендій, субсидій, дотацій; – виплат дивідендів, роялті у грошовій формі або у вигляді цінних паперів, які здійснюються емітентом; – реорганізації юридичних осіб; – постачання позашкільним навчальним закладом вихованцям, учням і слухачам платних послуг у сфері позашкільної освіти; – ввезення на митну територію України фізичними особами (крім підакцизних товарів та особистих речей), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1 000 євро; – та деякі інші. 	<ul style="list-style-type: none"> – вивезення товарів за межі митної території України; – постачання товарів для заправки або забезпечення деяких морських, повітряних суден, космічних кораблів; – постачання товарів магазинами безмитної торгівлі, відповідно до порядку; – постачання таких послуг міжнародні перевезення пасажирів і багажу. 	<ul style="list-style-type: none"> – постачання продуктів дитячого харчування; – постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами; – надання благодійної допомоги.

Також загальна система оподаткування, обліку та звітності складніша в адмініструванні й потребує більших витрат на оплату праці.

Фіксований сільськогосподарський податок.

Фіксований сільськогосподарський податок сплачується сільськогосподарськими товаровиробниками, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 75 відсотків, з врахуванням деяких обмежень, передбачених ПКУ.

Запровадження фіксованого сільськогосподарського податку передбачає суттєве спрощення механізму нарахування та сплати податків, адже фіксований сільськогосподарський податок сплачується в рахунок 4 податків і зборів (обов'язкових платежів). Серед них:

- а) податок на прибуток підприємств;
- б) земельний податок (крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського товаровиробництва);
- в) збір за спеціальне використання води;
- г) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Фіксований сільськогосподарський податок дозволяє дещо покращити фінансовий стан аграрних підприємств та збільшити податкові надходження до Державного бюджету. До позитивних наслідків запровадження фіксованого сільськогосподарського податку можна зарахувати:

- а) стабільність бази та ставок оподаткування;
- б) стимулювання ефективного використання сільськогосподарських угідь;
- в) заохочення до накопичення капіталу та інвестування;
- г) відсутність мотивації до приховування результатів господарювання, а отже, і зменшення кількості боржників;
- г) спрощення податкового обліку, звітності та прозорість стягування податків [4].

Отже, використання фіксованого сільськогосподарського податку є доцільним, оскільки він є інструментом стимулювання сільськогосподарського виробництва, який зменшує податковий тиск на сільгосптоваровиробників і на його основі забезпечує стимулювання раціонального використання землі, нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції [4].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених статтею 297 ПКУ, на сплату єдиного податку.

Юридична особа чи фізична особа – підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим ПКУ, та реєструється платником єдиного податку.

ПКУ поділяє суб'єктів господарювання на 6 групи. Проаналізуємо основні відмінності та особливості цих груп платників єдиного податку. Результати доцільно буде відобразити у вигляді таблиці.

Таблиця 2

Групи суб'єктів господарювання, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування

	1 група	2 група	3 група	4 група	5 група	6 група
Форма господарювання	Фізичні особи – підприємці	Фізичні особи – підприємці	Фізичні особи – підприємці	Юридичні особи	Фізичні особи – підприємці	Юридичні особи
Можливість використання найманих працівників	Не можуть використовувати	Не більше 10 осіб одночасно	Не більше 20 осіб одночасно	Не більше 50 осіб одночасно	Не більше 20 осіб одночасно	Не більше 50 осіб одночасно
Граничний обсяг доходу за рік (грн.)	150 000	1 000 000	3 000 000	5 000 000	20 000 000	20 000 000
Ставка єдиного податку	Від 1 до 10 відсотків розміру мінімальної заробітної плати	Від 2 до 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати	Для платників ПДВ – 3% від доходу. Для неплательників ПДВ – 5% від доходу.	Для платників ПДВ – 3% від доходу. Для неплательників ПДВ – 5% від доходу.	Для платників ПДВ – 7% від доходу. Для неплательників ПДВ – 10% від доходу.	Для платників ПДВ – 7% від доходу. Для неплательників ПДВ – 10% від доходу.
Ставка податку на перевищує суму обсягу доходу	15%	15%	15%	Подвійна ставка єдиного податку	15%	Подвійна ставка єдиного податку
Право на свідцтво платника ПДВ	Не мають права	Не мають права	Мають право	Мають право	Мають право	Мають право
Види діяльності	Роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках, надання побутових послуг населенню.	Надання послуг платникам єдиного податку та населенню, виробництво та продаж товарів, ресторанний бізнес	Будь-які види, окрім заборонених для спрощеної системи.	Будь-які види, окрім заборонених для спрощеної системи.	Будь-які види, окрім заборонених для спрощеної системи.	Будь-які види, окрім заборонених для спрощеної системи.

Потрібно зазначити, що добровільна реєстрація фізичної особи – підприємця платником податку на додану вартість відповідно до п.182.1 ПКУ була передбачена лише після внесення змін від 01.01.2012 в ПКУ.

Одночасно зі сплатою єдиного податку фізичні особи можуть сплачувати єдиний соціальний внесок у розмірі мінімального страхового платежу.

Це дуже велика перевага платників єдиного податку перед фізичними особами – підприємцями на загальній системі оподаткування, у яких єдиний соціальний внесок займає лівову частку всіх платежів до бюджету.

Висновки. Отже, Податковий кодекс України передбачає дві системи оподаткування: загальну систему та спеціальні податкові режими, серед яких виділяють спрощену систему оподаткування та фіксований сільськогосподарський податок. Суб'єкт підприємницької діяльності має право сам обирати, на яких умовах він буде працювати, враховуючи особливості свого бізнесу та обмеження з боку законодавства.

Література:

1. Фінанси : підручник / за ред. Юрій С. І., Федосова В. М. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
2. Копейчиков В. В. Правознавство / Копейчиков В. В. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 152 с.
3. Податкове право : навч. посіб. / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильник та ін. ; за ред. проф. М. П. Кучерявенка. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 400 с.
4. Тулуш Л. Д. Розвиток системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в умовах членства України в СОТ / Л. Д. Тулуш // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 46–60, с. 22.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.